

Malmö högskola
Lärarytbildningen
Kultur-språk-medier

Examensarbete
15 högskolepoäng

Pedagoger, värdegrund & etnicitet
- det mångkulturella Sverige

Teachers, values and ethnicity
- the multicultural of Sweden.

Zara Hielscher
Anette Wirsén

Lärarexamen 210hp
Svenska i ett mångkulturellt samhälle
2007-12-21

Examinator: Jonas Aspelin

Handledare: Fiewel Kupferberg

Sammandrag

I detta examensarbete har vi gjort en jämförelse mellan två skolor. Den ena är en etniskt mångkulturell skola vilket innebär att övervägande del av eleverna har annat modersmål än svenska. Den andra skolan har enbart elever med svenska som modersmål. Vi har fokuserat på hur pedagoger arbetar med att främja elevernas förståelse för det mångkulturella samhället. Vi har tagit reda på hur de använder värdegrunden utifrån ett etniskt perspektiv framför allt i svenskämnet. Resultatet av studien visar att på den mångkulturella skolan arbetas det dagligen med värdegrunden ur ett etniskt perspektiv medan det på den andra skolan endast då det dyker upp problem. Båda skolorna efterlyser mer samarbete mellan mångkulturella och svenskdominerade skolor. Alla pedagogerna, som vi har intervjuat menar att möten är den bästa vägen till förståelse och tolerans för kulturella olikheter. Skolorna använder gärna skönlitteratur i undervisningen. Den mångkulturella skolan speglar ofta det mångkulturella i sina högläsningböcker. Den svenska skolan väljer däremot högläsningböcker som handlar om barn i största allmänhet.

Nyckelord: etnicitet, läromedel, mångkultur, värdegrund

Innehåll

Sammandrag	3
1 Inledning	8
1.1 Styrdokument	9
1.2 Syfte	10
1.3 Frågeställning	10
1.4 Litteratur	11
2 Metod	13
2.1 Forskningsetiska aspekter	14
2.2 Kvalitativ intervju	14
3 Resultat och analys	16
3.1 Värdegrunden	16
3.1.1 Hur skolor arbetar med värdegrunden, från ett etniskt perspektiv	16
3.1.2 Attityder och beteende	18
3.2 Möte	19
3.2.1 Hur förbereds eleverna för det mångkulturella samhället?	19
3.2.2 Var sker möten?	20
3.3 Hemmet och skolan	22
3.3.1 Influenser och attityder	22
3.4 Läromedel i svenska	22
3.4.1 Skönlitteratur samt läromedel	22
3.5 Analys	24
3.5.1 Värdegrunden	24
3.5.2 Möte	26
3.5.3 Hem och skola	27
3.5.4 Läromedel i svenska	28
3.6 Teoretisk tolkning	30

4 Slutsats	33
4.1 Hur främjar pedagogerna eleverna inför dagens mångkulturella samhälle?	33
4.1.1 Hur arbetar och tänker pedagogen med värdegrundsfrågorna ur ett etniskt perspektiv?	34
4.1.2 Hur sker detta i svenskämnet samt hur påverkar det valet av läromedel?	35
4.2 Diskussion	35
4.2.1 Om studiens tillförlitlighet	36
4.2.2 Lärdom inför läraryrket	36
Referenser	37
Bilagor	
Bilaga 1	38
Bilaga 2	39

1 Inledning

Det finns idag många olika etniska kulturer i Sverige som möts och ibland krockar. Sverige är ett etniskt mångkulturellt land där den etniska värdegemenskapen inte är lika självklar som förr. Segregationen är påtaglig och kulturkrockarna är många. Därför tror vi att det måste ske ett möte mellan mångkulturella skolor¹ och svenskdominerande skolor². Skolan spelar en viktig roll för att motverka de etniska klyftor som tendera att bli allt djupare. Vi menar att integrationen bör starta redan när barnen är små för att sedan följa med genom hela skolgången.

I vår undersökning har vi tagit reda på hur pedagogerna i olika skolor arbetar med att förbereda eleverna för det mångkulturella Sverige. Vi menar att det är ett dilemma som både mångkulturella skolor och svenska skolor måste lyfta fram, det angår oss alla. Vår hypotes är att det arbetas mer med denna fråga i de mångkulturella skolorna, där det möjligen är mer aktuellt. De svenskdominerade skolorna kanske samtidigt inte anser sig behöva fördjupa sig i värdegrunden ur ett etniskt synsätt och därför mindre viktigt att arbeta med. Vi ville prova denna hypotes i verkligheten.

Alla barn som växer upp i dag kommer förr eller senare att möta samhällets mångkulturalitet. En femtedel av barnen i den svenska skolan har utländsk bakgrund. Flertalet svenska barn kommer under sin skoltid att möta klasskamrater med en annan etnisk bakgrund än de själva. (SOU 1996:143 s.15)

I skolan möts och konfronteras elever från många olika kulturer: klasskulturer, pojk- och flickkulturer, ungdomskulturer, olika etniska kulturer med flera.(Westerberg 1987:7) Vi har fokuserat på hur pedagoger i skolan arbetar och synliggör det mångkulturella ur ett etniskt perspektiv. Vi har valt att utgå från hur man arbetar med dessa frågor utifrån svenskämnet och den svenska värdegrunden ur ett etniskt perspektiv. Skolan är en ypperlig plats för att skapa det möte som bör ske för ett fungerande mångkulturellt samhälle. Där finns det möjlighet att motverka fördomar, attityder, okunskap och skapa empati och förståelse.

¹ Med mångkulturell skola syftar vi på en skola där övervägande del av eleverna har ett annat modersmål än svenska

² Med svenskdominerande skola avser vi en skola där övervägande del av elever har svenska som modersmål.

Läraren har mer eller mindre klart uttalande syften med utformningen av undervisningssituationen, men det slutliga valet av innehåll och metoder kan ske i samspel mellan lärare och elever. Dock ligger bakom alla undervisningssituationer ambitioner att påverka eleverna. Det kan gälla ökade kunskaper, förbättra färdigheter, ändrade attityder och beteenden, allt på en gång eller vissa aspekter. Kunskaper och färdigheterna knyts till teman eller ämnen, attityder och beteende är av mer allmän karaktär: att försöka få eleverna positiva till något, att skapa förståelse för olika företeelser, att hjälpa dem klara vardagliga situationer, att lära dem bete sig socialt acceptabelt osv. (Svedner m fl, 2006:13f)

Vi valde att avgränsa och fördjupa oss i svenskpedagogers förhållnings- och arbetssätt i värdegrundsfrågor och läromedel i svenska. Detta för att det annars skulle bli ett allt för omfattande område. Men vi är medvetna om att svenskämnet även är integrerat med andra ämnen. I svenskämnet finns goda möjligheter att arbeta med denna problematik ur ett värdegrundsperspektiv. Därför anser vi att detta arbete är ytterst relevant för vår framtida yrkesroll som lärare med huvudämne; ”Svenska i ett mångkulturellt samhälle”.

1.1 Styrdokument

FN: s barnkonvention och skolans styrdokument belyser hur viktigt det är att skolan är en social och en kulturell mötesplats; som målmedvetet arbetar med värdegrunden för att vi ska acceptera våra olikheter och även se våra likheter. Pedagogerna har i skolan en viktig uppgift; att försöka implementera både kunskap och värdegrundsetik hos eleverna. Det bekräftas i Lpo 94

Skolan skall främja för andra människor och förmåga till inlevelse. Omsorg om den enskildes välbefinnande och utveckling skall prägla verksamheten. Ingen skall i skolan utsättas för mobbning. Tendenser till trakasserier skall aktivt bekämpas. Främlingsfientlighet och intolerans måste bemötas med kunskap, öppen diskussion och aktiva insatser. Det svenska samhällets internationalisering och den växande rörligheten över nationsgränserna ställer höga krav på människors förmåga att leva med och inse de värden som ligger i en kulturell mångfald. Medvetenhet om det egna och delaktighet i det gemensamma kulturarvet ger en trygg identitet som är viktig att utveckla tillsammans med förmågan att förstå och leva sig in i andras villkor och värderingar. Skolan är en social och kulturell mötesplats som både har en möjlighet och ett ansvar för att stärka denna förmåga hos alla som arbetar där. (Lärarens handbok, 2004:9f)

I Värdegrundsboken (Zackari & Modigh 2000) står det att skolan är en plats där kunskap inhämtas och där en lust till livslångt lärande ska hållas levande. Men de menar också att det är en social plats där man känner gemenskap och lär sig att fungera i grupp. Barn och ungdomar ska undervisas och utvecklas i mångsidiga sociala miljöer. I skolan möts och krockar många olika erfarenheter, kunskaper och värderingar. I möten med andra skapar eleverna sin egen självbild, sina ideal och sina värderingar. I en normalstor skola sker minst

50 000 möten varje dag! Sociala strukturer byggs upp och rivs ner, relationer tar form och upphör, nya attityder, normer och värderingar utvecklas. De möten som äger rum i skolan är för många elever deras första kontakt med något som är annorlunda och olikt dem själva (Zackari m fl 2000:14).

FN: s barnkonvention artikel 29 belyser bland annat att barnets utbildning ska syfta till att:

- Utveckla respekt för barnets föräldrar, för barnets egen kulturella identitet, eget språk och egna värden, för vistelselandets och för ursprungslandets nationella värden och för kulturer som skiljer sig från barnets egen;
- Förbereda barnet för ett ansvarsfullt liv i ett fritt samhälle i en anda av förståelse, fred, tolerans, jämlikhet mellan könen och vänskap mellan alla folk, etniska, nationella och religiösa grupper och personer som tillhör urbefolkningar (Lärares handbok 2004:148)

Även i kursplanen för svenska står det om ämnets syfte och roll, att kultur och språk är oskiljaktigt förbundna med varandra. Svenskämnet syftar bland annat till att stärka elevens identitet och förståelse för människor med olika kulturell bakgrund. Några av de mål skolan ska sträva efter är att eleven:

- får möjlighet att förstå kulturell mångfald genom att möta skönlitteratur och författarskap från olika tider och i skilda former från Sverige, Norden och andra delar av världen,
- tillägnar sig kunskaper om det svenska språket, dess ständigt pågående utveckling, dess uppbyggnad, ursprung och historia samt utvecklar förståelse för varför människor skriver och talar olika, (Kursplaner och betygskriterier 2007:96f)

1.2 Syfte

Syftet med vårt examensarbete är att utforska om och i så fall hur pedagoger i svenskämnet arbetar utifrån värdegrunden med att förbereda eleverna för det etniska mångkulturella samhället i Sverige. Vi vill belysa pedagogernas tankar om ämnet och se om det påverkar deras val av läromedel. Vi vill också se om det föreligger skillnader i tankesätt och handling beroende på vilken skolan är.

1.3 Frågeställning

Främjar pedagoger elevernas förståelse inför dagens mångkulturella samhälle?

– hur arbetar och tänker pedagogen på värdegrundsfrågorna ur ett etniskt perspektiv?

– hur sker detta arbete i svenskämnet och hur påverkar det valet av läromedel?

1.4 Litteratur

Vi har funnit en stor mängd litteratur som behandlar ämnena värdegrund och mångkultur i skolan. Denna litteratur har hjälpt oss tolka och analysera våra insamlade data. Den har vi haft nytta av i vårt arbete, vi ger exempel på detta i följande:

Värdegrundsboken om samtal för demokrati i skolan (Zackari, Modigh, 2000)

Värdegrundsprojektet var ett skolförövergripande utvecklingsprojekt som startade 1999 då det var värdegrundsår. Projektet ville skapa mötesplatser och samverka kring arbete med värdegrunden. De vill åstadkomma så att värdegrunden är en bas i skolarbete och genomsyrar alla undervisning. Värdegrundsboken är en diskussionsbok, som vill stimulera till samtal om demokrati och om hur viktigt det är att arbeta med värdegrunden i skolan. Den tar också upp vilka problem, möjligheter och förutsättningar som skolan har i att främja barns och ungas demokratiska kompetens. De menar att skolan är en bra arena, där människor från olika kulturer, nationella, såväl som sociala möts. I vår analys använder vi denna boks diskussioner och jämför med pedagogernas sätt att arbeta och deras tankar kring arbetet med värdegrunden.

Den mångkulturella skolan (Hultinger, Wallentin, red. 1996)

Denna antologi speglar hur skolans värld ser ut idag och hur lärare och elever upplever den. Här presenterar olika lärare konkreta händelser och samtal från deras arbetsplatser samt diskuterar och kommenterar dessa tillsammans med forskare.

I artikeln *Föräldrar på främmande mark* beskriver Annick Sjögren docent i etnologi vilka anpassningssvårigheter de invandrade föräldrarna kan hamna i, inte bara till samhället i stort utan till den skola där deras barn går. Det är inte endast språket som kan vara ett hinder utan även skillnaderna i kulturella värderingar. Föräldrarna hamnar lätt i underläge när de konfronteras både med skolan samt med deras barn då de ofta skaffar sig kunskaper som känns främmande för föräldrarna.

Max Strandberg, grundskolelärare på Rinkebyskolan ger i artikeln *Mångfalden en guldgruva* en inblick hur man kan arbeta tillsammans med barn från många olika nationaliteter. Han

anser att det är viktigt att lyfta fram barnets egen kultur och inte försöka dölja det genom att hävda att alla elever behandlas lika i den svenska skolan.

-det är ju vi som är negern... Om kulturmöten i skolan (Westerberg, 1987) Här speglas de konfrontationer som sker i skolan mellan olika kulturer. Boken utgår ifrån arbetet med temat *kulturmöten* i både grundskolan och gymnasiet. Där utgångspunkten har varit elevernas egna erfarenheter. Hon pekar också på vikten av att känna sin egen kultur utan en förtrogenhet i sin egen bakgrund så är det lättare att misstro andras kulturer.

Krock eller möte –om den mångkulturella skolan (SOU, 1996:143)

Detta är ett betänkande som skolkommittén har givit ut som ska studeras tillsammans med *Den mångkulturella skolan* (Zackari & Modig, 2000). Det är utformat som en diskussion om möjligheter och problem i den mångkulturella skolan. Den tar också upp vilka förändringar som kan gynna den pedagogiska utvecklingen i den mångkulturella skolan. Den beskriver hur skolan måste öppna upp för möten mellan olika nationella kulturer. Det är många exempel på olika händelser som är tagna ur verkligheten som man kan stöta på i den mångkulturella skolan som pedagoger måste ta ställning till. Denna bok har gett oss inblick i hur det kan se ut på andra mångkulturella skolor. Detta har vi använt oss i vår tolkning av de skolor vi har med i vår forskning.

Stigma- den avvikandes roll och identitet (Goffman 2007) Boken är en analys av begreppet stigma, de som är avvikande från det fysiskt, psykiskt och socialt ”normala” i samhället. Analysen beskriver vilka olika dilemma som de stigmatiserade personen tvingas in i. De påvisar sammanhanget mellan samhällets normer och den konflikt- eller kampsituation som de avvikande konfronteras med. Boken beskriver hur vi omedvetet delar in de människor som vi möter i olika kategorier, utifrån den kategori som vi själv befinner oss i och de erfarenheter och förväntningar som vi bär på. Med hjälp av den här boken försöker vi tolka och förstå de resultat vi kommit fram till genom våra intervjuer. Vi försöker hitta en förklaring till varför samhället och dess invånare beter sig på ett viss sätt.

Lärande och kulturella redskap (Säljö 2005) Författaren resonerar om hur människans lärande går till och ger ett sociokulturellt perspektiv på lärandet. Han belyser hur människan

tar sig in i samhällets kollektiva minne med hjälp av bland annat olika artefakter³ och medierande redskap⁴.

Överallt och ingenstans, mångkulturella och antirasistiska frågor i svensk skola Detta är en kunskapsöversikt som sammanställt tendenser kring kunskap och forskning om mångkulturella och antirasistiska frågor i skolan. Den visar olika undersökningar som gjorts i ämnet och forskningsresultat. Skriften beskriver svensk in- och utvandringshistoria och försöker förklara de förändringar som sker i skolan till följd av ökade kulturella skillnader.

2 Metod

I vår empiriska undersökning har vi valt att göra kvalitativa intervjuer med fyra pedagoger på två olika skolor. Vår tanke var från början att göra en metodtriangulering för att få ett bredare dataunderlag och en säkrare grund för tolkning (Repstad 1999:21). Men då vårt examensarbete var tidsbestämt valde vi bort observationsmetoden då vi bedömde att om observationen skulle vara tillförlitlig skulle den behövas göras under en längre period än vad vi hade till förfogande. Textanalysen valdes också bort eftersom det var pedagogernas förhållningssätt och arbetssätt som vi ville fokusera på. Genom att använda oss av den mer fördjupande kvalitativa metoden förväntade vi oss få fram de kvaliteter och märkbara drag i pedagogernas tanke- och arbetssätt hade på dessa till karaktären olika skolor. ”... om man vill ha insikter om det grundläggande eller det särpräglade i en viss miljö, inte minst hur något konkret har utvecklats över tid - utan att bry sig om hur *ofta* det förekommer eller hur vanligt det är – får man lov att använda sig av observation och kvalitativa intervjuer. Kvalitativa och approximativa mått beskriver på ett nyanserat sätt 'det som finns' och bryr sig mindre om hur ofta det finns.”(Repstad 1999:15) Därför koncentrerade vi oss på respondentintervjuer⁵ för att få fram pedagogernas uppfattning och tankegång runt värdegrunden ur ett etniskt perspektiv. På den svenskdominerande skolan har samtliga elever svenska som modersmål. Skolan har elever från förskola till årskurs fyra. Därefter flyttas barnen till en annan skola inom rektorsområdet där 60 % av eleverna har annat modersmål än svenska. Skolan ligger på landsbygden utanför en mindre stad.

³ Fysiska redskap som människan tillverkat

⁴ Hjälpmedel som kan vara materiella, språkliga eller intellektuella

⁵ En respondentintervju innebär att man får en mer direkt information om en individs egna känslor och egna uppfattningar (Repstad 1999:10)

Den andra skolan är belägen i utkanten av en annan mindre stad. Skolan finns i ett lägenhetsområde som är ganska hårt socialt belastat. Skolan är från förskola till årskurs sex. Ungefär 97 % av eleverna har annat modersmål än svenska, många av eleverna är dock födda i Sverige, denna skola definierar vi som en mångkulturell skola. Men naturligtvis är båda skolorna svenska. Vi är medvetna om att detta är endast två skolor och fyra pedagogers tankar och arbetssätt och det kan på intet sätt representera alla Sveriges skolor. Men vi tror oss ha fått en viss inblick i hur det förhåller sig i de aktuella klassrummen. För att få ett mer tillförlitligt resultat skulle det behövas ett större forskningsunderlag.

2.1 Forskningsetiska aspekter

Vi skickade i förväg ut ett brev (bilaga 1) till de deltagande respondenterna där vi tog upp de forskningsetiska aspekterna och berättade hur undersökningen skulle gå till och vilket syfte vi hade med undersökningen. Detta gjorde vi för att visa respekt och hänsyn till de berörda. Vi utgick från de punkter som Johansson och Svedner (2006:29-30) beskrivit. De har utgått från Vetenskapsrådets (www.vr.se) rekommendationer om hur forskningsetik bedrivs. Det vi tog fasta på var sekretessen. De pedagoger som deltagit är helt anonyma. Vi nämner inte skolan som de arbetar på eller vilken stad den ligger i. De fick veta att vi tänkt använda diktafon vid intervjuerna och att inspelningarna kommer att raderas efter undersökningen. Deras deltagande var frivilligt och de kunde när som helst dra sig ur. Vi svarade på deras frågor sanningsenligt och vi ville att de skulle vara helt införstådda med vilken typ av undersökning som de deltagit i.

2.2 Kvalitativ intervju

Vi valde att intervjua fyra pedagoger, två pedagoger från varje skola, för att på så vis få syn på värdegrunden utifrån deras tänkesätt och undervisningsmetoder i det dagliga arbetet i skolan samt deras tankar om läromedel utifrån ett etniskt perspektiv. Vi valde att göra kvalitativa intervjuer som ger en möjlighet till flexibilitet. Vi utgick ifrån en planerad och i förväg bestämd referensram av frågor och vi har under intervjuerna lagt till följdfrågor anpassade efter vad respondenterna svarat och vilka infallsvinklar som kommit fram. Respondenterna informerades också om undersökningens frågeområde. Syftet med det var att vi skulle få mer ingående svar så en jämförelse kunde göras av dessa (Repstad 1999: 64f).

Vår tanke var att göra en jämförande studie mellan två skolor som var varandras ytterligheter, därav utvaldes en mångkulturell skola och en svenskdominerande skola utifrån dessa kriterier. Därefter besökte vi skolorna och hörde efter om vi fick intervjua några av skolans pedagoger i syfte att kunna göra en vetenskaplig undersökning som skulle resultera i ett examensarbete. Pedagogerna ifråga blev sedan brevlades informerade om vårt arbetes frågeställningar och att intervjun skulle inrikta sig på hur de tänker och arbetar utifrån värdegrunden ur ett etniskt perspektiv samt vilka forskningsetiska normer som gällde. Tanken med att informera pedagogerna om frågeområdet var att de skulle förbereda sig lite inför intervjuerna med till exempel den lokala arbetsplanen. Intervjufrågorna fick de inte i förväg då vi inte ville att de skulle kunna tillrättalägga svaren.

Valet föll just på dessa pedagoger därför att de undervisade i svenskämnet och att de hade möjlighet att avsätta tid för intervjun. De intervjuade pedagogerna var samtliga kvinnor med svensk bakgrund. En har varit verksam lärare i snart 40 år, två av pedagogerna i cirka tio år och en i fem år. Intervjuerna utfördes individuellt och pedagogerna blev åter informerade om de forskningsetiska reglerna. Intervjuerna dokumenterades med hjälp av diktafon. På den svenskdominerade skolan tog varje intervju cirka 20 minuter. Vi fick uppfattningen av att de inte arbetade specifikt med värdegrunden ur ett etniskt perspektiv, utan arbetade med värdegrunden mer i största allmänhet. På den mångkulturella skolan var ämnet mycket aktuellt. Pedagogerna hade mycket att säga i ämnet därför tog de intervjuerna cirka en timme vardera. Detta gör att vårt resultat är något överrepresenterat av den mångkulturella skolan. Efter intervjuerna genomförts transkriberades det inspelade materialet till text. Vid en grundlig genomgång av de inspelade intervjuerna och läsning av materialet till samtliga intervjuer fann vi att vi kunde sortera svaren utifrån kategorier (Svedner mfl 2006:49). De kategorier vi fann var; värdegrund, möten, hem och skola samt läromedel i svenska. I resultatet och i analysen har vi valt att utgå från dessa kategorier. Vi har försökt att vara så objektiva som möjligt. Vi ville att pedagogernas tankar ska komma fram. I analysen har vi med hjälp av litteraturen som vi läst tolkat det som pedagogerna har sagt. Våra egna reflektioner tas upp i arbetets slutsats och diskussion.

3 Resultat och analys

Pedagogerna på den svenska skolan benämns som S1 och S2 medan pedagogerna på den mångkulturella skolan benämns som M1 och M2. Detta för att läsningen av analysen ska underlättas.

3.1 Värdegrunden

3.1.1 Hur skolor arbetar med värdegrunden, från ett etniskt perspektiv

I den mångkulturella skolan som vi besökte var det påfallande hur de ständigt och jämt tar upp och diskuterar värdegrunden utifrån de många händelser som eleverna i stort sett dagligen möten. För pedagogerna på denna skola är det omöjligt att diskutera värdegrunden utan att komma in på olika religioner, eftersom tron med sina värderingar, många gånger är mycket stark bland eleverna.

Pedagog M1 tar upp läroplanen och värdegrunden i början av varje termin och diskuterar den med eleverna. Därefter återkommer värdegrundsdiskussionerna dagligen. Alla elever deltar inte aktivt i diskussionerna, men hon menade att det är givande även för de elever som enbart lyssnar. Ibland delar hon ut lappar, där alla får skriva vad de tänker och tycker om en fråga. På det sättet synliggörs alla elevers åsikter. Eleverna tycker att det är spännande med diskussionerna, att det är något annat än de vanliga ämnena. Hon påpekade att det är viktigt att man ständigt diskuterar värdegrunden och att detta sker spontant. Värdegrunden ska, genomsyra all undervisning och gör det på denna skola. Det ägnas stor tid och ofta kommer man in på de kulturella frågorna.

Pedagog M2 var inne på samma linje. Hon arbetar dagligen med värdegrunden. Den genomsyrar undervisningen. Under ett lektionstillfälle där eleverna hade fått till uppgift att gestalta en biblisk berättelse sa en elev att han inte tänkte vara med för det är haram⁶. Då startade en diskussion om vad som egentligen är haram och vad som är kränkande handlingar. Det diskuterades vidare om vad som gäller i ett demokratiskt; land, yttrandefrihet,

⁶ **Haram**, är ett uttryck inom islam om något som är förbjudet och helt otillåtet. Det kan gälla mat, drycker, kläder, språkbruk, kränkningar och annat.

tryckfrihet och om hur vi är fostrade, alla vi som bor i landet. Det blev en diskussion om olika kulturer och olika tro. Pedagogen förstod inte hur det kan vara haram att gestalta bibliska berättelser, när det inte var haram att dagligen kränka andra barn på skolgården, inte visa respekt mot vuxna och att bryta mot skolans regler, vilket hon tar upp med eleverna. De elever som fortfarande ansågs sig inte kunna vara med i undervisningen på grund av haram fick skriva upp sig på en lista och pedagogen skulle senare prata med föräldrarna. En elev ringde hem och då mamman menade att allt som ger kunskap är inte haram och motståndet försvann. Det fanns många exempel och de dök upp dagligen. Båda pedagogerna menade att det är viktigt att inte lägga locket på, att ständigt ta tid till diskussionen. Det är givande för alla, även om man ibland som pedagog kan känna; inte nu igen! Men det är viktigt att ständigt ventilera de frågor och händelser som dyker upp. Pedagog M2 påtalade för eleverna att i Sverige har vi demokrati och yttrandefrihet. Hon skulle kunna rita Mohammed⁷ på tavlan, det är tillåtet i Sverige, men hon avstår från det eftersom hon vet att många av eleverna skulle bli illa berörda. Det handlar om att hon visar eleverna respekt.

På den svenska skolan menade pedagog S2 att värdegrunden är basen som man arbetar och undervisar utifrån, hennes värdegrund. Hon tyckte att det är svårt att arbeta med den. Den är abstrakt för barnen, de lever mer här och nu, ansåg hon. När hon planerar sin undervisning påverkar hennes syn på värdegrunden. Har man en orolig grupp är det ännu viktigare att arbeta med värdegrunden och det är det viktigaste vi kan lära barnen, den värdegrunden vi faktiskt lever efter i vårt samhälle. Samtidigt sa hon att värdegrunden är olika för olika människor, vem eller vilkas värdegrund ska man följa? Men hon menar att läroplanen är tydlig, det borde inte vara så svårt att arbeta efter den.

Pedagog S1 sa att hon arbetade med värdegrunden ur ett etniskt perspektiv när hon har teman som berör den. Det är inte så aktuellt på den här skolan, där man inte har några invandrare. Det blir mer allmänna diskussioner om hur man är gentemot andra människor. Pedagog S1 arbetade inte med värdegrunden från ett etniskt synsätt, även om hon tar upp det och pratar om andra länder när någon varit ute och rest.

⁷ Enligt islam är det haram, förbjudet, att avteckna Mohammed.

3.1.2 Attityder och beteende

Pedagogerna på den mångkulturella skolan säger ofta till sina elever att de är svenskar samtidigt arbetar de mycket för att eleverna ska känna stolthet över sitt ursprung och över sitt språk. Många elever känner sig stolta över sin härkomst och detta vill pedagogerna förstärka. Men samtidigt är det en hel del elever som inte är stolta över varifrån de kommer menade pedagog M1. De kan tycka att det är pinsamt att prata om sin kultur. Pedagog M1 resonerade kring tanken att de kanske vill bli mer försvenskade. Det kan märkas under utvecklingssamtal när föräldrarna är med. Då händer det att eleven skruvar på säg, när pedagogen säger; ”du är ju svensk”. Hon menade att de känner sig svenska mellan klockan åtta och två därefter tillbringar de tiden med sin egen kultur. Om de händelsevis har fått någon svensk kompis blir det ännu svårare att prata om sitt ursprung. Men många, de allra flesta har aldrig varit i ett svenskt hem. Pedagog M2 menade att eleverna inte känner sig som alla andra, det är en vi och dem mentalitet. Samtidigt trodde hon att de innerst inne vill vara som vilka ”svennar” som helst. Men de ser inte ut som ”svennar”, pratar inte som ”svennar” och de får till exempel inga julklappar. Det är skillnader som de själva märker. De vill bara passa in, men när de inte gör det blir de emot det svenska samhället istället. Då blir den egna gruppen viktigare och något som man håller extra hårt om. Båda pedagogerna på den mångkulturella skolan ville visa eleverna på svenskheten; förmedla den svenska normen och ett svenskt sätt att se på saker.

Pedagog M2 berättade om när de skulle åka buss och några av hennes muslimska pojkar säger kaxigt: ”-kolla dem svennarna"! Hon tog diskussionen direkt och undrade varför de sa så. Hon berättade också om när eleverna uppfört sig illa på en idrottslektion. Några arabiska elever hade blivit arga på idrottsläraren för att hon jämt skällde på dem och aldrig på den svenska eleven i klassen. Pedagog M2 förklarade för barnen att det inte handlar om varifrån man kommer eller vilket språk man talar. Det handlar om vad man har fått för uppfostran och hur man är som människa. Hon diskuterade med barnen om varför det finns de som till exempel tycker att alla araber är ett ”pack”. Så är det inte, även om en del kanske är ”pack” liksom en del svenskar eller en del albaner. Det finns människor som gör rätt och människor som gör fel i alla kulturer.

Pedagog M2 talade mycket med barnen om hur viktigt det är att de uppför sig på ett trevligt sätt. Det finns en liten grupp invandrarbarn som inte uppför sig väl och de gör det svårare för alla dem som faktiskt uppför sig väl. Därför är det extra viktigt att de tänker på hur de uppför

sig. Givetvis finns det svenskar som inte heller uppför sig korrekt. Då blir det en diskussion om varför en lärare måste säga till elever; det är en typ av uppfostran. Man löser konflikter med ord, annars blir det lätt kaos och krig.

På den svenska skolan har många elever en negativ attityd gentemot människor från andra länder menade pedagog S1. Hon var av åsikten att eleverna har fått det med sig hemifrån. Hon menade att det är svårt att ta upp det för att det är så abstrakt för barnen. Hon ansåg att barnen ofta generaliserar och att de flesta är väldigt negativa. Detta oroade henne, men hon sa samtidigt att det är kanske de elever med negativ attityd som hörs mest. När elever säger något främlingsfientligt; brukar hon ta upp det. Pedagog S1 menar att hon diskuterar med sina elever om vanliga värderingar, de samtalar om hur man uppför sig och hur man är mot andra barn som kanske har ett annat sätt att tänka. Detta gör de på sina klassråd eller när de läst någon berättelse som tar upp det. Men de samtalar inte om det utifrån ett etniskt perspektiv. Hon sa att det händer att barnen säger att den personen är si eller så och då brukar de diskutera det. Ofta handlar det då om barn som är annorlunda eller som har fått diagnos av något slag.

3.2 Möte

3.2.1 Hur förbereds eleverna för det mångkulturella samhället?

”Vi måste hela tiden vara tydliga och givetvis förstärka elevernas rötter och deras bakgrund. De ska känna stolthet över sitt ursprung samtidigt som vi hela tiden måste visa på det svenska” menar pedagog M1 på den mångkulturella skolan. De pratar mycket om vad som händer på andra skolor och att man inte ska ha denna skola som en norm. Det finns andra skolor som är annorlunda och även samhället. Många av eleverna som går på denna skola fastnar i området, de handlar sin mat där, går till den lokala pizzerian osv. De tillbringar nästan all sin tid i det mångkulturella, där det svenska samhället inte syns så mycket. De lever mer i ett arabiskt samhälle. Man pratar arabiska på fritiden, i hemmet och på gården. De tittar på arabisk, eller albanskt TV, beroende på var föräldrarna kommer ifrån. Det är svårt för de här eleverna att träffa svenska barn. Det svenska möter de genom pedagogerna på skolan mellan klockan åtta och två, det är inte mycket tid. ”Därför försöker vi att ta in samhället så mycket som möjligt genom tidningar, nyheter, TV och inte minst i diskussioner” menade pedagog M1. Pedagog M2 var också av denna uppfattning.

På den svenska skolan arbetar de inte nämnvärt med att förbereda sina elever för det mångkulturella samhället. Pedagog S2 tyckte att det är en svår fråga men menade att de skulle kunna utöka samarbetet med den andra skolan som eleverna flyttas över till i årskurs fem. På den skolan har ca 60 % av eleverna annat modersmål än svenska. Hon försöker också arbeta med skönlitteraturen men tycker inte att hon har hittat någon bra litteratur som speglar det mångkulturella. Pedagog S1 menade att hon förbereder barnen i allmänna värderingar om hur man bemöter människor som är annorlunda

3.2.2 Var sker möten?

Pedagog M1 på den mångkulturella skolan har ingen kontakt med någon svensk skola men sa att det är något hon saknar. De har haft det innan, men de upplevde att det alltid var pedagogerna från deras skola som drog i det. Pedagogerna från den svenska skolan var inte så intresserade att ha kontakt. Hon fick känslan av att de upplevde mötena mest som stökiga. Då tappar man intresset och även deras elever tappar lusten när de märker att det inte är ett ömsesidigt intresse. Men det är viktigt och hon skulle vilja ta tag i det igen. Hon trodde att även om inte hennes elever skulle få nya kompisar, så vore det i alla fall ett möte som kunde stärka eleverna att ta kontakt vid ett senare tillfälle.

Pedagog M2: s elever brevväxlar med en svenskdominerande skola. Detta sker på eget initiativ från hennes sida. Hon menade att det är viktigt och samtidigt tränar de sig på att skriva. Alla möten är viktiga. Har man haft en brevvän, som heter till exempel Mohammed och kanske kommer från Libanon, och mött hans tankar och funderingar är man lite närmre en annan kultur än om man inte hade gjort det. De kan lära sig att skillnaderna inte är så stora; ”han spelar fotboll precis som jag, spelar samma dataspel osv.” Betydelsen av sådana möten kanske inte går att utvärdera när de slutar sexan” Jag vet inte förrän eleverna är vuxna om det har gett något, men som lärare måste jag ju tro på det. Alla möten är värda mycket, de bidrar alltid med något”.

Möten är viktiga och det skulle skolorna kunna arbeta mycket mer med, men det ska vara bra möten under kontrollerade former. Samtidigt får rädslan för att det inte ska bli bra ta överhand. Man måste försöka och det behöver inte vara så att kontakten skall vara i flera läsår eller under en hel termin. Små möten är också givande, menar pedagog M2. Hon funderade kring att man skulle kunna ha det som ett ”elevens val” och då menade hon inte att man ska leka arabiska lekar och baka arabiska kakor. Det kan man i och för sig börja med

när barnen är mindre. Men hon skulle hellre vilja ha ett utbyte med en annan skola att exempelvis under en period kunde eleverna vara med till exempel under två dagar och bara några få elever åt gången på en svenskdominerad skola och få egna upplevelser. De skulle kunna ha med sig frågor om vad de skulle titta på. Det kanske märker att där sker slagsmål på rasterna där också och det beror inte på att de är olika kulturer. De kan se likheter och skillnader som de sedan kan dela med sig av.

Pedagog M1 berättar vidare att pedagogerna på skolan nyligen fått pengar från kommunen till att göra ett studiebesök på en mångkulturell skola. Då hade de precis innan diskuterat i arbetslaget att de skulle vilja göra ett besök på en svensk skola, det skulle ge mer. Många av pedagogerna har arbetat på skolan 10-20 år och har därmed inte arbetat på en svensk skola på länge. Hon menade att det är viktigt att de inte tappar kunskapsnivån på skolan, de måste hålla uppe ämneskunskaperna.

Pedagogerna på den mångkulturella skolan sa att en del av eleverna träffar svenska barn på fotbollsträningen, men det är mest killarna. Ibland kommer det fritidsföreningar till skolan och låter eleverna prova på olika saker. Det är alltid någon som nappar på något och då kan ett möte ske med svenska barn. Men helt klart är att detta är något som vi skulle kunna bli betydligt bättre på menar pedagogerna. Båda pedagogerna är överens om att en skola där ca hälften av barnen har annat modersmål än svenska och andra hälften har svenska som modersmål vore det optimala, speciellt för deras elever men även för de andra eleverna.

Pedagog S1 på den svenskdominerade skolan berättade att deras elever åker in till den andra skolan och har bland annat slöjd, men det är inte direkt något samarbete. De har haft ett tema tillsammans om Astrid Lindgren nu under hösten, men annars förekommer det inte mycket samarbete. Hon menade att det är en viktig fråga, men svår att arbeta med. Men hon tyckte att de faktiskt har möjlighet i och med att eleverna kommer att möta den andra skolans elever framöver. Hon var övertygad om att om man mött eller lärt känna ett arabiskt barn och knutit kontakt, så ändrar man uppfattning och att det är positivt att knyta de banden hela tiden. Hon menade att så länge det är okänt är det lätt att ha förutfattade meningar. Hon betonade också att det är viktigt med positiva möten. De hade en familj med ett annat modersmål än svenska vars barn gick på skolan och det hade inte fungerat. Det stärkte hennes elevs negativa uppfattning. Pedagog S1 menade också att de inte utövar något speciellt samarbete med den andra skolan mer än när de så småningom ”lämnar” över barnen till den andra skolan. Hon

tyckte att det är bra för deras barn att komma dit. Där möter de verkligen det mångkulturella och de ser att de barnen också är duktiga, trots att de kanske inte ha svenska språket i grunden. Det är nyttigt för dem att se, menade hon.

3.3 Hemmet och skolan

3.3.1 Influenser och attityder

Pedagog M2 åsyftade att föräldrarna genom sin kultur i regel har ett annat synsätt på barnuppfostran och skolan. Detta kan vålla problem för pedagogerna i skolan som varken kan eller har samma medel att markera med. En del av dessa barn är uppfostrade med att till exempel få en örfil när de provocerar föräldrarna. Pedagog M2 hade såsom åsikt att här borde samhället stödja och utbilda föräldrarna att sätta gränser på annat sätt och informera dem om vad som gäller i Sverige. Pedagogerna på båda skolorna ansåg att deras elever får negativa impulser hemifrån om människor från främmande kulturer. Pedagogerna i den svenska skolan diskuterar ofta i arbetslaget hur de ska bemöta de barn som har en uttalad fientlighet mot invandrare. De menade att det enda de kan försöka göra är att föra något som de kallar etiska samtal med barnen. Där försöker de ge barnen andra synsätt om barn från andra kulturer. Pedagog S1 menade: ”Vi kan ju inte gå hem till föräldrarna och säga så här och så här får ni inte lov att säga.” De har dock ändå tagit upp incidenterna med föräldrarna men då mer utifrån rätten att vara annorlunda. Hon var dock övertygad om, att om dessa barn fick chansen att knyta kontakt med invandrabarn, skulle det okända bli mer bekant och i slutändan förändra föräldrarnas inställning i dessa frågor.

3.4 Läromedel i svenska

3.4.1 Skönlitteratur samt läromedel

På den svenska skolan tas det mångkulturella generellt upp i den lokala kursplanen. Den lokala kursplanen utarbetas gemensamt med en annan skola som har 60 % invandrare. Därför influeras kursplanen av det. Annars trodde pedagog S2 att de i hennes skola inte hade speglat det mångkulturella överhuvudtaget. Medan pedagog M1 gjorde gällande att det mångkulturella genomsyrar både kursplan och undervisning. Skönlitteratur däremot hör till ett av de bästa undervisningsmaterial man kan arbeta med eftersom det öppnar upp till många arbetsmöjligheter. Hon har bland annat gett barnen i klassen möjlighet att läsa samma titel på sina respektive hemspråk: ”Det har de tyckt varit spännande, de har fått läsa högt på

sina hemspråk och vi förstår ju inget av arabiska men det är roligt att de får använda sitt språk” Just för att få igång läsandet har hon också haft ett annat projekt där de använde 12-14 titlar på olika språk som eleverna fick ta med hem och känna lite stolthet när de berättade om projektet där hemma. I många kulturer är det inte kutym att läsa högt för sina barn så som det är i svensk kultur: ”Vi ville ha igång den biten, att de läste på arabiska gjorde inget, vi ville ha igång att de läste tillsammans.” Hon hävdade att föräldrar och barn behöver upplevelsen att tillsammans läsa och prata om språket.

Den mångkulturella skolan använder sig ofta av tidningar och TV där de anknyter till aktuella händelser. Pedagog M1 menade att det är viktigt att eleverna får ämneskunskaper från mer än av läroböcker. Pedagoger S1 och S2 använder sig både av film och skönlitterära böcker men kanske inte direkt utifrån ett mångkulturellt perspektiv. Pedagog S1 menade att de inte erbjuder böcker som är speciellt framtagna för att handlar om barn från andra länder ur ett mångkulturellt perspektiv. Emellertid läser både barnen och lärarna mycket sagor som handlar om barn från andra länder.

Förra året arbetade de med temat *Barn i världen* då hittade de mest böcker till de yngre barnen. Pedagogerna hade svårt att hitta litteratur för de lite äldre eleverna, som gav inblick i hur det är att leva med en annan kultur. Pedagog S2 upplevde också att det är svårt att hitta bra och relevanta böcker som kan ge barnen insikter om hur barn med andra kulturer lever. Hon efterlyste böcker som har en klar kontrast till vår kultur, som beskriver kulturkrockar så att man kan lyfta fram både likheterna och olikheterna. Men hon erkände samtidigt: ”att jag har kanske inte lagt ner så mycket energi på att hitta denna sorts böcker”. Pedagog S1 såg däremot inte det som ett behov, att svenskämnet ska behandla just mångkulturalitet då de behoven inte finns på skolan, utan sa att högläsningböckerna behandlar mer om barn i allmänhet. De har precis avslutat ett tema om Astrid Lindgren som var det första försöket i ett samarbetsprojekt som de försökt få igång med en mångkulturell skola. Denna samverkan hoppades hon leder till att det mångkulturella inte blir så konstruerat för deras elever och att det då också automatiskt kommer upp samtal som rör detta ämne. Både pedagog S1 och S2 hävdade att det mångkulturella synsättet är abstrakt för deras elever då det knappt finns några barn med annat modersmål än svenska på deras skola. Därför borde samarbetet med den andra skolan intensifieras. Möten är det bästa läromedlet när det gäller att skapa en förståelse för det mångkulturella.

Något som överensstämde för bägge skolorna var att högläsning böckerna oftast väljs av pedagogerna. I den svenska skolan funderade de inte så mycket över om berättelserna skildrar barn från andra kulturer utan mer om att de handlar om olika sorters barn. Pedagogerna på den mångkulturella skolan var mer medvetna om vilka sorters böcker de valde. En aning självkritiskt erkände pedagog M1 att hon ofta väljer böcker som speglar mångfalden där eleverna kan känna igen sig, men menade att hon även borde ta in böcker som speglar den svenska kulturen: ”Eftersom jag säger att de inte träffar många svenska barn, så helt klart kunde vi bli bättre på det.” Hon erinrade sig att hon försökt få några barn att läsa böckerna om Sune⁸ men att barnen inte tyckte de var roliga. Hon undrade om det kanske kunde bero på att barnen är främmande för det svenska samhället? När det gäller bänkböckerna så väljer eleverna huvudsakligen själva dem på båda skolorna. Fast någon gång försöker pedagogerna rekommendera speciella böcker som de tror skulle passa barnen.

3.5 Analys

3.5.1 Värdegrunden

I skollagen står att verksamheten i skolan ska utformas i överenskommelse med grundläggande demokratiska värderingar. De som arbetar inom skola ska aktivt motverka alla former av kränkande behandling som mobbing och rasistiskt beteende (Lärarens handbok 2004:55). Värdegrundsboken tar upp att skolan inte kan vara värdeneutral. Det är den gemensamma värdegrunden som de måste utgå ifrån. Pedagog S2 förde ett resonemang om vems värdegrund man ska följa. Hon uttryckte också en oro över hur mycket hennes egen syn på värdegrunden påverkade. ”Olika människor har olika värdegrunder” menade pedagog S2. Men skollagen menar att det är en gemensam värdegrund som vilar fram för allt på demokratins grunder. Hon var medveten om att läroplanen är tydlig men tyckte att det fanns svårigheter. I *Värdegrundsboken* menar författarna att läroplanens utformning ger stora möjligheter till lokal anpassning, vilket också är nödvändigt. Men dess oprecisa skrivningar gör att man riskerar att bortse eller förbise vissa aspekter om värdegrunden och därmed motverkar läroplanens intention. Läroplanen är ett bindande styrdokument och den ska användas som ett verktyg för integration och inte kunna brukas som en ursäkt för segregation (Zackari, Modigh 2006:79). Pedagog S2 menade att värdegrunden är abstrakt för barnen att

⁸ Sune har huvudrollen i en serie barn/ungdomsböcker författade av Anders Jacobsson och Sören Olsson. Böckerna framställer det typiskt svenska med julbord och campingsemester osv. Men Sunes pappa bidrar ofta till att blir fel och därför upplevs böckerna som roliga om man känner till den svenska koden.

arbeta med. I Värdegrundsboken (Zackari, Modigh 2000:6) står det att det är nödvändigt att skolan tar upp frågor om demokrati, alla människors lika värde, skyldigheter och rättigheter. Zackari och Modigh menar att det inte räcker att undervisa om värdegrunden, etik och moral. De menar att värdegrunden måste präglade hela skolans verksamhet. Men enligt pedagogen S2 finns det uppenbara svårigheter som att det är för abstrakt för barnen att arbeta med, de lever här och nu. Zackari och Modigh menar att det måste arbetas med värdegrunden, här och nu.

Under åren 1996-1998 genomfördes ett projekt riktat till skolor av den nationella samordningskommittén mot rasism (Hällgren mfl 2006:62, SOU 1998:99). Det skickades ut ett arbetsmaterial till samtliga grund- och gymnasieskolor i hela Sverige, de vill initiera ett långsiktigt arbete mot främlingsfientlighet, rasism och mobbing. När de sedan utvärderade arbetet genom enkäter, var det endast 20 % som hade svarat, (783 svar). Av dem som hade svarat ansåg 14 stycken att deras skola inte hade behov av att arbeta med rasism och främlingsfientlighet. Argumenten för detta var att det inte fanns några rasistiska tendenser på skolan och att eleverna beskrevs som mycket svenska och att det fanns annat som behövdes göras. Katarina Norberg (Hällgren mfl 2006:63) som genomförde utvärderingen menar att det visar på svårigheten med att integrera "rasism etc." i undervisningen. Hon menar att det är något man tar först när främlingsfientlighet är ett problem. Detta resultat samstämmer med pedagogerna på den svenska skolan, pedagog S1 sa att de inte arbetade med värdegrunden ur ett etniskt perspektiv förutom när de hade teman. Zackari och Modigh menar att temadagar är viktiga som utgångspunkt till mer långsiktiga arbeten. Dock menar de att enstaka temadagar sällan har en långvarig effekt på elevernas attityder och beteende (Zackari, Modigh 2000:88) Pedagog S1 menade att det inte finns behov att arbeta med de här frågorna på deras skola, eftersom det inte finns några invandrare där. Men samtidigt antydde båda pedagogerna på den svenska skolan att det finns främlingsfientliga attityder bland eleverna, som de oftast har med sig hemifrån. Man ska också komma ihåg att eleverna på just denna svenska skola flyttar i årskurs fem över till en mer mångkulturell skola där ca 60 % av eleverna har annat modersmål än svenska.

På den mångkulturella skolan menade pedagogerna att det är oundvikligt att inte dagligen diskutera värdegrunden och etnicitet, de lever med den på ett helt annat sätt än på den svenska skolan. De menade att värdegrunden måste genomsyra hela verksamheten och att de arbetar med den i vardagen. Det är omöjligt för dem att arbeta med värdegrunden bara som ett tema. Zackari och Modigh menar att med en ökad kulturell, etnisk och religiös mångfald

har behovet av en gemensam värdegrund blivit ännu tydligare. Skolan måste se till att olika kulturer möts och därmed befrukta varandra. Det är viktigt för värdegemenskapen att ta tillvara på både det som förenar och det som skiljer olika livsåskådningar, ideologier och religioner (Zackari, Modigh 2000:96).

3.5.2 Möte

Att mötet mellan olika kulturer är viktigt är alla pedagogerna som vi samtalat med överens om, ändå sker det inte i någon större utsträckning. Pedagog M1 på den mångkulturella skolan sa att de har arbetade med det, men att pedagogerna på den mångkulturella skolan upplevde det som att de alltid var de som tog initiativ till det.

I Hällgrens undersökning hänvisar hon till flera undersökningar som visar hur skolor lyckats med undervisning i mångkulturella grupper (till exempel, Nestler 1990; Altstadt et al 1999; Becker Gruvstedt, Maria et al 2000). De handlar om projekt som utformats i skolans verklighet. De beskriver hur de genomförts och vilka problem man har stött på. Hällgren ger ett exempel på ett projekt som gjordes mellan en förortsskola med många invandrarelever och dess lärare och en småstadsskola och dess lärare (Altstedt et al 1999). Klasserna träffades vid flera tillfällen hos varandra och projektet ansågs som lyckat. Men förutsättningarna för de två grupperna skiljde sig åt. På förortsskolan hade klassen fått pengar till utbytet och rektorn var tolerant vad det gällde vikarieproblem. På småstadsskolan fick lärarna själva lägga ut pengar till fika, själva lösa vikariefrågan och utan stöd från sin skolledning. Efter en termin orkade inte småstadsskolan längre (Hällgren mfl 2006:48).

I *Krock eller möte* (SOU 1999:143) beskrivs ett möte mellan en mångkulturell klass i Botkyrka och en svensk klass i Degerfors som har brevväxlat under en längre tid. Det blev dags för en skolresa och eleverna skulle sova över hos de olika klasskompisarna. En flicka från Uganda kom fram till läraren i den mångkulturella klassen och sa att hennes mamma hade sagt att hon måste sova där läraren sover. Läraren frågade om hennes familj skulle låta eleven från Degerfors sova hemma hos dem när de var deras tur att komma; ”självklart” svarade flickan. Läraren svarade: ”-tänk efter, vad är det för skillnad mellan att du bor hos din brevvän och att hon bor hos dig? Är det farligare att bo hos en svensk familj än i en familj från Uganda?”. Mamman hörde aldrig av sig och flickan hade det roligt hos sin familj i Degerfors.(SOU 1996:143:24)

Våra myter om varandra kan hindra oss att se saker från den andras perspektiv och att lära av andra. Skolan har därför en viktig roll att slå hål på de myterna. Invandrare har lika många myter om Sverige och svenskarna som svenskarna har om olika invandrargrupper (SOU 1996:143:22). Genom att diskutera händelser då de dyker upp och lyfta upp dem till ytan och inte lägga locket på, som pedagog M1 på den mångkulturella skolan berättade om. Att orka ta diskussioner är ett sätt att slå hål på myter och föreställningar. I läroplanen står det att alla på skolan ska arbeta för att utveckla elevernas känsla för samhörighet och ansvar för människor också utanför den egna gruppen (Lärarens handbok 2004:14).

3.5.3 Hem och skola

Annick Sjögren (1996:237-239) redogör för de konflikter som ofta uppstår mellan skola, elever och föräldrar från andra kulturer. Skolan i Sverige eftersträvar att varje elev ska lära sig vara oberoende, ansvarstagande. Skolan ser hemmet som en samarbetspartner som tillsammans ska stärka elevernas individuella progression. Detta krockar många gånger med den kultur som råder i familjen, där barnen uppfostras till att se familjens bästa framför individen. Hon menar att föräldrarna från andra kulturer från början är i underläge på mer än ett sätt gentemot skolan. De har inte språket och skolans ideologi stämmer inte med hur de ser på skolan. Därför är det angeläget att pedagoger är medvetna om både sin egen kultur och andras kulturella värderingar för att på så sätt kunna avhålla sig från onödiga motsättningar. Detta är något som pedagogerna i den mångkulturella skolan är medvetna om och de arbetar kontinuerligt med att informera och uppmuntra föräldrarna till att engagera sig i sina barns skolgång. Pedagog M2 nämnde att den senaste diskussionen hon hade med eleverna handlade om kulturer och olika tro. Några elever menade att man inte får gestalta bibliska berättelser och då berättade hon att vi i Sverige är fostrade i ett demokratiskt land och vi har rätt att uttrycka vad vi tycker. Hon säger då: "...jag tar gärna diskussionen med era föräldrar, skriv upp ert namn så kontaktar jag dem".

Den kulturella diskrepansen mellan pedagogerna och elevernas föräldrar uppmärksammade pedagog M2: "lärarens auktoritet kan ifrågasättas av elev då vi pedagoger inte kan nyttja samma medel som föräldrarna när vi blir provocerade". I *Överallt och ingenstans* omnämner Camilla Hällgren mfl (2006:48) detta tema. Där uppmärksammas flertalet undersökningar som beskriver olika faktum som den mångkulturella skolan borde ta till vara på. Ett exempel som ges är modersmålslärares kunskap om hemlandets fostran och skola. Denna kunskap

skulle kunna skapa gynnsammare förutsättningar för samarbete och förståelse för de skilda riktlinjer som föräldrarna respektive skolan då kan jämkas efter.

Pedagogen M2 betonade också det betydelsefulla i att informera föräldrarna om vad eleverna gör under skoldagen och vad som händer i skolan. I *Värdegrundsboken* betonas att föräldrarnas första möte med skolan har stor betydelse för deras inställning till skolan; denna attityd påverkar sedan deras barn. Att mötet blir positivt öppnar upp för framtida samtal som inger mer förståelse och respekt för familjens åsikter samt även för det demokratiska uppdrag som skolan har (Zackari & Modigh 2000:62).

Under de senaste årtiondena har stora förändringar skett i familjemönstret i samhället. Men familjen spelar fortfarande en viktig roll för barnets grundläggande kunskaper av värderingar och traditioner. Detta ska skolan komplettera och stödja så att barnen får en samhälllig kompetens. Samtliga pedagoger berör hur hemmet påverkar barnen med diverse negativa förutfattade meningar om andra nationaliteter.

Medvetet eller omedvetet, frivilligt eller motvilligt, är alla lärare, elever och föräldrar indragna i en omvandlande kulturprocess, där det inte finns en enda person som behärskar helheten, utan var och en kan sitt område och de flesta har vaga föreställningar om grannarna. Alla dessa olikartade komponenter måste sammanfogas för att den nya generationen, både med svenskt och utländskt ursprung, ska kunna bygga en värld. (Hultinger & Wallentin 1996:300)

Alla barn i skolan ska ha jämbördiga premisser till att lyckas i skolan. Elevernas vardag delas mellan skolan och hemmet. Det kan vara stora kulturella skillnader mellan hemmet och skolan och det måste pedagogerna tänka på när de planerar sin undervisning. Då det är i Sverige barnen bor måste föräldrar och skola hjälpas åt att försöka göra avståndet mindre mellan dessa två världar (Hultinger & Wallentin 1996:298).

3.5.4 Läromedel i svenska

I kursplanen för svenska står bland annat att kunskap bildas genom språket och att svenskämnet ska tillsammans med övriga skolämnen utveckla elevernas kommunikations-, tänkande- och kreativitetsförmåga.

” Kultur och språk är ouplösligt förenade med varandra. I språket finns ett lands historia och kulturella identitet. Språket speglar också den mångfald av kulturer som berikar och formar samhället. Skönlitteratur, film och teater bär en del av kulturarvet och förmedlar kunskaper och värderingar. Skolans uppgift är att med

utgångspunkt i elevernas egna kulturella skapande och med anknytning till deras läs-, skriv- och teatererfarenheter låta olika upplevelser, åsikter och värderingar mötas. Svenskämnet syftar till att stärka elevernas identitet och förståelse för människor med olika kulturell bakgrund”. (Kursplaner och betygskriterier 2007:96)

Pedagog M1 berättade om några läsprojekt som hennes klass har arbetat med där målet huvudsakligen har varit att få igång läsandet. Annick Sjögren framlägger några undersökningsprojekt gjorda i Canada, England och Frankrike som visar hur stor betydelse föräldrars deltagande har i barnens skolgång, för att barnen ska bli motiverade såväl som förkovra sig mer. Barns läsförmåga blir klart bättre när föräldrarna tar sig tid att lyssna när de läser även om inte föräldrarna förstår språket väl. (Hultinger & Wallentin 1996:232f) Det nämns också i intervjun av både pedagog M1 och M2 att tidningar och TV är något som de tycker är viktigt att arbeta med. Pedagog M1 menade att det är angeläget att eleverna uppmärksammas på aktuella händelser i Sverige samt övriga världen och ansåg att kunskap inte endast fås utav läroböcker. Inger Wikström (Hultinger & Wallentin 1996: 150f) för ett resonemang om fördelarna med att läsa tidning med eleverna är många. Att få elever intresserade av vad som händer i deras omvärld gör att eleverna får ökade kunskaper; de lär sig läsa kritiskt, det är språkutvecklande samt läsförståelsen påverkas positivt. Hon menar också att tidningsläsandet är en demokratifråga då det är så få invandrare som deltar i det offentliga samtalet, risken är överhängande att vi hamnar i ”vi och dem”-situation. Tidningsläsandet stärker elevernas självförtroende och gör eleverna hemmastadda i aktuella händelser vilket i sin tur påverkar deltagandet i diskussioner.

Skönlitterära böcker används flitigt på den mångkulturella skolan och den svenska skolan. Pedagog S2 upplevde att det var svårt att hitta bra böcker som speglar det mångkulturella samhället. Detta är något som Max Strandberg (Hultinger & Wallentin 1996:123f) också vidhåller. Han menar att det saknas bra böcker om de invandrandes hemländer och att det även fattas böcker som har ett anpassat språk till dem som kan lite svenska. Han hävdar också att den mesta skönlitteraturen i skolan utgår från svenska referensramar. Klassiska sagor är bra därför att handlingen ofta är lätta att förstå oavsett från vilken del av världen man kommer ifrån.

3.6 Teoretisk tolkning

Varje samhälle avgör vilka medel som kommer till användning för att dela in människor i kategorier, samt vilka egenheter som uppfattas som vanliga och naturliga för medlemmarna inom varje sådan kategori. (Goffman 2007:11)

I Erving Goffmans bok *Stigma* har såsom åsikt att det är den sociala miljön som avgör vilka kategorier som man sannolikt möter. Inom den kategorin man tillhör behöver man inte ägna särskild uppmärksamhet eller eftertanke om hur man ska uppträda. Man känner till koderna i de sociala mötena (Goffman 2007:11). De två skolor som vi har med i vår undersökning skiljer sig markant från varandra när det gäller den sociala miljön. Den svenskdominerande skolan möter bara det svenska medan den mångkulturella skolan mest lever i en arabisk miljö exempelvis, det är nästan bara i skolan som de möter det svenska samhället. Eleverna möter människor där de flesta lever i samma kategori som de själva. Det som finns utanför den egna kategorin är främmande för eleverna. Pedagogerna på den mångkulturella skolan försöker motverka det genom att diskutera mycket med eleverna om hur det svenska samhället fungerar och om värdegrunden i det svenska samhället. Den svenskdominerande skolan ägnar inte särskilt mycket tid åt det eftersom de anser att de inte har direkt behov av det.

När vi⁹ möter en främling börjar vi omedvetet att kategorisera honom och fastställer vissa egenskaper om hans sociala identitet. Därmed har vi också vissa förväntningar om hur han ska uppföra sig. Genom den karaktär som vi tillskriver honom via vårt intryck eller kanske tidigare erfarenhet från någon i den kategorin identifieras den virtuella (skenbara) sociala identiteten, till skillnad från den faktiska sociala identiteten, som är hans verkliga identitet. Om han då bisitter egenskaper som vi i vår kategori uppfattar som olik de övriga i våra kategorier och med någon mindre önskvärda egenskap, till exempel att han har en annan kultur än vår. Då reduceras han i vårt medvetande från en fullständig och vanlig människa till en som står utanför. Han blir utstött från den nya kategorin (Goffman 2007:12). Eleverna på den svenskdominerande har en viss uppfattning om hur invandrare är utan att kanske

⁹ När vi här skriver ”vi”, menar vi människor i en viss kategori enligt Goffmans teori. Alltså inte människor i största allmänhet.

verkligen har lärt känna någon med annat modersmål än svenska. Likadant gäller för eleverna på den mångkulturella skolan, de har en viss bild av hur svenskar är. Därför är mötet mellan dessa skolor viktigt för att eleverna ska kunna upptäcka att skillnaderna kanske inte är så stora som de tror.

Att bli utstött från den nya kategorin innebär att han innehar ett stigma¹⁰. Detta betyder en viss diskrepans mellan den virtuella och faktiska identiteten. Men det är viktigt att nämna att vi också kan omklassificera en individ från en social förväntningskategori till en annan i positiv riktning genom mötet. Den stigmatiserade personen ställs ideligen inför dilemmat att leva upp till de förväntningar som hans stigma innebär eller välja att anpassa sig till det samhälle och de normer som han lever i. Han kan också avskärma sig och slå vakt om hans privata identitetsföreställning och vara helt oberörd av sitt stigma (Goffman 2007:14).

Pedagog M2 resonerade kring att hennes elever inte riktigt känner sig som alla andra, hon menar att det är ”vi och dem”- mentalitet. Samtidigt som hon tror att de innerst inne vill vara som vilka svenskar som helst. De vill bara passa in i det svenska samhället och när de inte gör det blir de emot det istället. Den egna gruppen blir starkare och viktiga och de kan känna att här är jag i alla fall bra. I den undersökning som vi gjort är det viktigt att vara medveten om att det är pedagogernas tolkning av eleverna och det är den tolkningen vi tolkar. Vi vet inte hur eleverna själva uppfattar sin situation.

¹⁰ Ett stigma är ett sår eller ett märke som tillfogats en. Det kan röra sig om ett stick, vilket är det grekiska ordets betydelse, men också om ett brännmärke. Under antiken brännmärkte (stigmatiserade) man brottslingar som straff, och genom att de kändes igen skapades stor skam. Denna sed fortlevde i en del länder ända in på 1800-talet. I dag är brännmärkningen avskaffad, men den sociala i handlingen finns än. Orsakerna till den sociala stigmatiseringen skiftar däremot. På 1800-talet var till exempel skilsmässa ett socialt stigma. En kvinna sjönk inom sin samhällsklass om hon skilde sig. Att få barn om man var ogift var även länge ett socialt stigma, liksom barnen, som länge kallades "oäkta". Enkelt uttryckt kan man säga att ett socialt stigma är liktydigt med utanförskap i förhållande till samhällets "rätta" normer och värderingar.

Stigmatisering i sociologisk mening innebär ett nedvärderande utpekande, en psykologisk brännmärkning, ett "vi mot dom", ett förakt mot grupper eller enskilda personer som avviker från den egna samhällsnormen. Vanliga offer för stigmatisering i vårt samhälle är exempelvis, bidragstagare, invandrare, muslimer och personer med fysiska defekter eller vissa sjukdomar. Även personer som öppet uttalar motstånd mot den gängse samhällsnormen kan drabbas av stigmatisering, exempelvis homofober och nationalister. Begreppet används främst av dem som vill tydliggöra och motarbeta existerande stigmatisering, samt av forskare som söker samband mellan avvikande beteenden och det omgivande samhällets reaktioner. (Wikipedia 071206)

I boken *Lärande och kulturella redskap* menar Roger Säljö att vi¹¹ kan lära oss av andra människors erfarenheter och genom att tänka oss in i deras situation. Genom att använda kulturella redskap¹² skapar vi innebörd och mening, de hjälper oss att överblicka omvärlden i enlighet med olika villkor. De erfarenheter vi då bygger upp kan vägleda våra handlingar i framtiden. Dessa kunskaper kan vi sedan kommunicera vidare och på så sätt medverka till det kollektiva minnet¹³. Den repertoaren av medierande redskap¹⁴ vi har är till exempelvis kroppsspråk, tal, skrift och bild dessa bidrar till att kunskap och färdighet lever vidare. Säljö menar vidare att språket är redskapens redskap och det är vår främsta resurs, med hjälp av språket kan vi återskapa det som hänt eller lyfta fram det som är mest intressant. På den mångkulturella skolan arbetas det dagligen aktivt med att föra in det svenska språket och svenskheten till dessa elever då många av dem lever avskilt i lägenhetsområde med sitt modersmåls kultur, det är nästan endast under skoltid som eleverna pratar svenska och kommer i kontakt med vuxna svenska människor. Genom att använda sig av svenska dagstidningar och nyhetsprogram försöker pedagogerna belysa för eleverna vad som händer i Sverige och resten av omvärlden. Utifrån aktuella händelserna diskuterar de olika problemställningar och försöker visa på hur man kan se på frågorna från olika perspektiv. Pedagogerna M1 och M2 menar att det är viktigt att eleverna märker att de också får kunskap från annat än traditionella läromedel.

Utifrån den otaliga mängd konkreta handlingar vi tillsammans med andra, socialiserar oss själv till genom att agera och resonera med stöd av en uppsättning kommunikativa och kulturella mönster. Det essentiella är den interaktion mellan människor och institutioner såväl som de kulturella redskap och samhällig verksamhet som vid samverkan ger struktur åt varandra. Detta åstadkommer ett allmänt sätt att kommunicera och förstå världen utifrån den ram samhälleliga erfarenheter man har. Genom sådana kommunikativa processer blir vi samhällsmedborgare med ett synsätt och en insikt som är tillräckligt gemensamma med andras för att fungera inom ramen för olika gemenskaper (Säljö 2005). Detta är något som de på den mångkulturella skolan arbetar dagligen med. Pedagogerna där försöker dagligen förstärka elevernas bakgrund att de ska vara stolta över sitt ursprung. Men samtidigt försöker

¹¹ Vi avses här som människor i allmänhet

¹² Kulturella redskap är sådana verktyg människan utvecklar för att bära kunskaperna och erfarenheter vidare. Dessa verktyg består inte enbart av tekniska instrument som förändrar världen utan även av kognitiva och symboliska redskap som språk, bild, skrift och lagar.

¹³ För att varje människa ska slippa lära sig allt av egen erfarenhet, dokumenteras kunskaper med hjälp av kulturella och intellektuella redskap. Detta skapar en gemensam minnesförmåga, ett kollektivt minne.

¹⁴ Med medierande redskap får användaren möjlighet att tolka världen på ett sätt som inte annars hade varit möjligt.

pedagogerna rikta uppmärksamheten på det svenska samhället, till exempel vad som sker på andra skolor såväl som andra händelser i samhället. Pedagog M2 hävdar att hon ofta arbetar med praktiska övningar i social kompetens, där berörs ofta det kulturella. ” Samhällskunskap är jätteviktigt! Därför tittar vi på nyheterna och läser dagstidningar tillsammans och diskuterar om ’svenskheten’, om det nu finns någon sådan”. Skönlitteratur är något som båda skolorna använder flitigt dels för lästräning dels för det bidrar till förståelse för sådant som är okänt. För att få ytterligare perspektiv bearbetar de dessa texter genom att diskutera, skriva, rita och dramatisera.

”Detta är vad den sociokulturella evolutionen handlar om: utveckling och användning av kulturella redskap som bidrar till att forma människors kognitiva och kommunikativa repertoar liksom deras sätt att använda fysiska redskap. Det är genom detta samspel våra erfarenheter byggs upp genom en myriad av interaktiva situationer. Det är så vi blir både lika och olika varandra”. (Säljö 2005:225)

4 Slutsats

Syftet med detta examensarbete var att ta reda på hur och om pedagoger i fram för allt svenskämnet, arbetar utifrån värdegrunden med att förbereda elever för det etniskt mångkulturella samhället. Vi ville undersöka deras tankar, förhållningssätt och arbetssätt och om det påverkar deras val av läromedel. Vi valde att göra en jämförelse mellan två skolor som är varandras ytterligheter vad det gäller elevernas etnicitet. I den undersökning som vi har gjort har vi fått svar på de frågeställningar som vi hade.

4.1 Hur främjar skolan elevernas förståelse inför dagens mångkulturella samhälle?

Det vi kom fram till var att pedagogerna på den mångkulturella skolan dagligen konfronteras med det mångkulturella. Det sker ständiga diskussioner om olika kulturer. De arbetar mycket med att ta in samhället, genom tidningar och TV i klassrummet. De diskuterar hur det kan vara på andra skolor och att man inte ska utgå från deras skola som någon norm. Men de nämner att det brister mycket genom att barnen bara möter det svenska under skoltid. Den övriga tiden lever eleverna mest i ett arabiskt eller ett albanskt samhälle. De sker inte heller något möte mellan någon annan skola där de flesta eleverna ha svenska som modersmål. De känner ett motstånd från de svenska skolorna. Pedagog M2: s klass har brevkontakt med en annan skola, men annars är det i stort sett obefintligt. De efterlyser även ett studiebesök för pedagogerna på en svensk skola.

På den svenska skolan som ingår i undersökningen, har de få diskussioner om det mångkulturella. De försöker starta ett litet samarbete med den skola som deras elever flyttar till i årskurs fem, där 60 % av eleverna har annat modersmål än svenska. Men det är inget som de diskuterar nämnvärt i klassrummet. Om något främlingsfientligt skulle komma upp, brukar de diskutera det. De känner ett visst motstånd från barnens föräldrar. Pedagog S1 menade att de inte har några invandrare på skolan, därför är det inte var något som de behöver ta upp med eleverna. Samtidigt tyckte hon att det är bra för deras elever, att de möter elever från den skolan, vilket deras elever flyttar till i årskurs fem där 60 % av eleverna har annat modersmål än svenska.

4.1.1 Hur arbetar och tänker pedagogen med värdegrundsfrågorna ur ett etniskt perspektiv?

Pedagogerna på den mångkulturella skolan, arbetar medvetet och dagligen med värdegrunden ur ett etniskt perspektiv. De menar att det är viktigt och omöjligt att inte göra det på den skolan som de arbetar på. Det dyker hela tiden upp händelser som de måste lyfta upp till diskussioner. De menar att det är viktigt att inte lägga locket på, det måste få ta tid och lyftas fram. För att alla ska komma till tals delas det ibland ut lappar som eleverna får skriva sina tankar och funderingar på. De visar också att den kulturen som eleverna bär med sig är viktig och att de ska vara stolta över sitt språk och ursprung. Samtidigt som de är noga med att påtala för eleverna att de är svenska. Men eleverna är medvetna om att de inte är som vilka svenskar som helst. De känner ett utanförskap och då blir den egna gruppen starkare och viktigare. De känner att de inte helt passar in.

På den svenska skolan arbetar man mer med värdegrunden ur ett allmänt perspektiv. De menar att den är viktigt, men är osäkra på vilken värdegrund som ska följas. Samtidigt menade pedagog S2 att det står tydligt i läroplanen så det borde inte vara svårt. Men ändå upplever hon att det är svårt. Hon menade att barnen upplever värdegrunden abstrakt, de lever mer här och nu. Pedagogerna på skolan arbetar inte med den ur ett etniskt perspektiv då de inte har några elever med annat modersmål än svenska på skolan och ansågs sig därför inte ha det behovet.

4.1.2 Hur sker detta i svenskämnet samt hur påverkar det valet av läromedel?

På den mångkulturella skolan arbetar man mycket med skönlitteratur. De flesta böcker som läses behandlar ofta det mångkulturella, men inte nödvändigtvis. De arbetar även med att läsa samma bok på flera olika språk, eleverna kan då få läsa på sitt modersmål. Syftet är också att få igång läsandet. Men när de har specifika läromedel i svenska har de inte något mångkulturellt perspektiv, det är de böcker som de har på skolan. Däremot köper pedagogerna in eget material som de utgår ifrån som behandlar det mångkulturella. Svenska integreras i många andra ämnen och framförallt i religion och samhällskunskap diskuteras ofta det mångkulturella perspektivet.

I den svenska skolan påverkar värdegrunden det inte valet alls av läromedel. De använder gärna skönlitteratur men upplever det som svårt att hitta skönlitteratur med ett etniskt perspektiv. Pedagog S1 menade att de inte har det behovet på den skolan.

4.2 Diskussion

Vi kan konstatera att vår hypotes om att det inte arbetas lika mycket med etniskt mångkulturella frågorna på en skola där de flesta eleverna har svenska som modersmål stämmer. Vi upplever att pedagogerna har en större medvetenhet på den mångkulturella skolan, även om den svenska skolan har en vilja, menade pedagogerna att de inte hade det behovet. Men vi ser det annorlunda, vi menar att alla dessa elever ingår i det svenska mångkulturella samhället och för att överbrygga klyftor och ändra på fördomar och förutfattade meningar är det viktigt att alla skolor arbetar med värdegrunden ur ett etniskt perspektiv. Den litteratur vi har funnit och använt oss av stödjer också det här. Vi anser att den svenska skola som vi har besökt har ett ypperligt tillfälle att knyta kontakter i och med att deras elever flyttar över till en mer mångkulturell skola i årskurs fem. Vi menar också att det är viktigt för eleverna på skolan att diskutera invandrarfrågan, eftersom en del barn får med sig hemifrån en främlingsfientlig uppfattning. Pedagogerna på den svenskdominerade skolan måste vara en motvikt till det liksom pedagogerna på den mångkulturella skolan är en motvikt till den kultur som deras elever uppfostras med. Eftersom samhället är så segregat som det är, menar vi att det är av största vikt att ett möte mellan skolor sker. Vilket vi upplever att alla pedagogerna i undersökningen också tycker, ändå sker det minimalt. Genom mötet kan man ändra på den virtuella sociala identiteten, för att upptäcka den verkliga sociala identiteten. Eleverna kan lära sig att se och förstå likheter och skillnader. De skapar större

tolerans för det som är främmande. Mötet kan ske i olika former, men bör börja redan när barnen är små genom till exempel en vänskola. Vi menar också att pedagog M2: s förslag om att några elever får följa med i undervisningen på en annan skola där de kan få egna upplevelser är bra. Alla måste sträva efter att motverka att människor bli stämplade på grund utav fördomar och kunskap, och det sker från båda håll. Vi måste motarbeta att eleverna känner en "vi och dem"-känslan. Detta är en samhällsfråga, och skolan upplever vi är en utmärkt arena till att främja möte mellan olika kulturer. Men inser samtidigt att skolan inte kan göra allt.

4.2.1 Om studiens tillförlitlighet

Vi har undersökt två skolor och gjort fyra intervjuer. Vi medvetna om att dessa inte kan representera Sveriges alla skolor. Men vi tycker ändå att vårt resultat stämmer väl överens med den litteratur och den forskning som vi läst i ämnet. Undersökningen kan ses som ett litet nedslag i verkligheten. Det skulle vara intressant att gå vidare med att även intervjua elever för att höra deras tankar. Vi är medvetna om att det material som vi bygger hela arbetet på är intervjuer och att vi enbart kan utgå ifrån det som pedagogerna berättar. Det är pedagogernas tolkningar av eleverna som vi fått höra. Om tiden räckt till hade det nog gett en del om vi gjorde observationer i klassrummet. Men vi menar att tre till fyra tillfällen inte är tillräckligt för ett forskningsunderlag. Det skulle hellre sträcka sig över ett år eller åtminstone en termin.

4.2.2 Lärdom inför läraryrket

Vi har lärt oss mycket som absolut är relevant för läraryrket. Vi har fått kunskap i hur viktigt det är att samarbeta med olika skolor, skapa möte för elever med olika social och nationell bakgrund. Detta för att förebygga fördomar som finns i samhället som oftast bygger på okunskap. Skolor måste mötas och utbyta erfarenheter och kunskaper. Det är något som vi tar med oss i vårt framtida arbetsliv som pedagoger.

Referenser

Elektroniska källor

<http://sv.wikipedia.org/wiki/stigma> (20071206)

www.vr.se (20071206)

Litteratur

Goffman, Erving (2007) *Stigma, den avvikandes roll och idenditet*. Stockholm: Nordstedts akademiska förlag

Hultinger, Eva-Stina & Wallentin, Christer (red.) (1996) *Den mångkulturella skolan*. Lund: Studentlitteratur

Hällgren, Camilla & Granstedt, Lena & Weiner Gaby (2006) *Överallt och ingenstans, mångkulturella och antirasistiska frågor i svensk skola* Forskning i fokus, Myndighet för skolutveckling

Lärarens handbok. (2004) Stockholm:Läraryrskommittén

Repstad, Pål (2006) *Närhet och distans: kvalitativa metoder i samhällsvetenskap*. Lund: Studentlitteratur

Sjögren, Annick (1996) "Föräldrar på främmande mark", i Hultinger, Eva-Stina & Wallentin (red.) *Den mångkulturella skolan*. Lund: Studentlitteratur

Skolkommittén, SOU 1996:143(1996) *Krock eller möte, Om den mångkulturella skolan*. Stockholm: Norstedts tryckeri AB

Skolverket, (2007) *Grundskolans kursplaner och betygskriterier*. Stockholm: Fritez

Strandberg, Max (1996) "Mångfalden en guldgruva", i Hultinger, Eva-Stina & Wallentin (red.) *Den mångkulturella skolan*. Lund: Studentlitteratur

Strömquist, Siv (2006) *Uppsatshandboken*. Uppsala: Hallgren & Fallgren Studieförlag AB

Svedner, Per Olov & Johansson, Bo (2006) *Examensarbetet i lärarutbildningen, undersökningsmetoder och språklig utformning*. Uppsala: Kunskapsföretaget

Säljö, Roger (2005) *Lärande och kulturella redskap*. Stockholm: Nordstedts akademiska förlag

Westerberg, Boel (1987) *–det är ju vi som är negern... Om kulturmöten i skolan*. Stockholm: Dialogos

Zackari, Gunnilla & Modigh, Fredrik (2000) *Värdegrundsboken, om samtal för demokratisk skola*. Stockholm: AB Danagårds Grafiska

Information om undersökning

Inför kommande intervjuer vill vi informera er om vad vårt arbete handlar om samt vilka föreskrifter vi följer. Vi går sista terminen på Malmö högskolas lärarutbildning, utbildningen avslutas med att vi studerande gör ett examensarbete. Examensarbetet grundar sig på att studenterna gör någon form av vetenskaplig undersökning. Vi har bestämt oss för att se närmre på hur pedagoger tänker och arbetar runt värdegrunden ur ett etniskt perspektiv. Våra frågeställningar i examensarbetet är;

- Hur främjar skolan eleverna inför dagens mångkulturella samhälle?
- Hur arbetar och tänker pedagogen med värdegrundsfrågorna ur ett etniskt perspektiv?
- Hur sker detta i svenskämnet samt hur påverkar det valet av läromedel?

Undersökningen har vi tänkt genomföra med hjälp av intervjuer av pedagoger på olika skolor.

Vid intervjutillfället önskar vi att kunna få ta del av er skolas lokala kursplan, helst då specifikt den svenska.

Vi kommer att följa de forskningsetiska normerna Humanistisk- samhällsvetenskapliga forskningsrådet anvisar.

- Intervjuerna kommer att bandas, dessa band kommer att förstöras så fort examensarbetet är klart.
- Det kommer att föreligga total anonymitet, i det slutliga arbetet kommer det inte finnas någon möjlighet att identifiera varken vilken skola eller vilka pedagoger det avser.
- Deltagare kan när som helst avböja eller avbryta sin medverkan i undersökningen.
- Har ni några frågor angående vårt arbete eller dess utförande så svarar vi givetvis på dem så öppet vi kan.

Anette Wirsén
Mobilnr
E-postadr

Zara Hielscher
Mobilnr
E-postadr

Intervjufrågor

Hur många elever går det på skolan?

Hur många har svenska som modersmål?

Hur lång har du arbetat som lärare?

Vad innebär begreppet mångkulturellt för dig?

Hur tas det mångkulturella upp i den lokala kursplanen? I svenskämnet?

Arbetar ni med värdegrunden, ur ett etniskt perspektiv? Hur då?

Genomsyrar värdegrunden ditt val av undervisning?

På vilket sätt?

Arbetar ni medvetet med etniska frågor? Eller endast om det råkar dyka upp sådana frågor?

Är det mångkulturella samhället något ni diskuterar i arbetslaget?

Hur förbereder ni eleverna för dagens mångkulturella samhälle?

Hur arbetar ni då?

Utövar ni samarbete/har kontakt med andra skolor i detta syfte?

Tycker du att det är viktigt att arbeta med denna fråga i skolan?

Varför?

Utnyttjar ni skönlitteraturen för att arbeta med det mångkulturella?

Vem gör urvalet? Högläsningsböcker, bänkböcker osv

Lärare, elev eller bibliotek?

Exempel på böcker som ni använder?

När ni vill belysa det mångkulturella vilka läromedel använder ni då?

Film, skönlitteratur, bild, (möten)

Vilken attityd/uppfattning tror du att dina elever har om det mångkulturella samhället?

Hur arbetar ni med det och hur fungerar det?

Hur skulle du vilja arbeta?

Vill du tillägga ngt?

